

Wartości niematerialne i prawne – ujmowanie i prezentacja

Redaktorzy naukowi
Teresa Cebrowska
Waldemar Dotkuś

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Senacka Komisja Wydawnicza

Zdzisław Pisz (przewodniczący)

*Andrzej Bąk, Krzysztof Jajuga, Andrzej Matysiak, Waldemar Podgórski,
Mieczysław Przybyła, Aniela Styś, Stanisław Urban*

Recenzenci

Waldemar Gos, Józef Pfaff

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Flasińska

Redaktor techniczny

Barbara Łopusiewicz

Korektor

Dorota Pitulec

Łamanie

Adam Dębski

Projekt okładki

Beata Dębska

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-114-0

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Melania Bąk , Wartości niematerialne w polityce rachunkowości przedsiębiorstwa.....	11
Olga Budzińska , Kwalifikacja i wycena prac badawczo-rozwojowych według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości	22
Halina Buk , Kreowanie wartości marki w procesie łączenia się spółek handlowych.....	32
Jolanta Chluska , Wartości niematerialne i prawne w rachunkowości w Rosji i w Polsce	42
Małgorzata Cieciora, Hanna Czaja-Cieszyńska , Rozliczanie wartości firmy w świetle polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości – analiza przyjętych rozwiązań.....	51
Przemysław Czajor , Prawa do emisji gazów cieplarnianych w świetle krajowych oraz międzynarodowych regulacji rachunkowości	62
Beata Dratwińska-Kania , Koszty prac rozwojowych – ujęcie księgowo i sprawozdawcze	72
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , <i>Know-how</i> jako składnik aktywów.....	82
Maciej Frenzel , Aktywowanie wewnętrznie wytworzonych zasobów niematerialnych w wartości innych aktywów – zagadnienia dyskusyjne .	97
Łukasz Furman , Znak towarowy w świetle prawa bilansowego i podatkowego	110
Małgorzata Kamieniecka , Prawa majątkowe ze świadectw pochodzenia energii ze źródeł odnawialnych – inwestycje, wartości niematerialne i prawne czy towary?.....	119
Joanna Koczar , Rosyjskie prawo bilansowe a identyfikacja, pomiar i wycena wartości niematerialnych.....	133
Dorota Anna Mikulska , Prawo użytkowania wieczystego gruntu w księgach rachunkowych – wymogi polskiego prawa bilansowego.....	148
Alicja Mazur , Ustalanie wartości godziwej aktywów niematerialnych nabytych w drodze połączenia jednostek gospodarczych.....	157
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Wycena i prezentacja znaku towarowego w sprawozdaniu finansowym.....	166
Aleksandra Łakomiak , Wycena technologicznych aktywów niematerialnych.....	176
Adrian Ryba , Wycena i ewidencja wartości niematerialnych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej	189
Kazimierz Sawicki , Istota i zakres wartości niematerialnych i prawnych według ustaw o rachunkowości i podatku dochodowym oraz międzynarodowych standardów MSR/MSSF	199

Edward Wiszniowski , Dylematy postrzegania wartości niematerialnych i prawnych.....	209
Marzena Wrona , Koszty prac badawczych i rozwojowych w świetle polskiego prawa bilansowego, MSR/MSSF oraz prawa podatkowego – analiza porównawcza	226
Joanna Zuchewicz , Ujemna wartość firmy w regulacjach polskich i międzynarodowych.....	236
Katarzyna Żuk , Ujęcie księgowe nakładów na witrynę internetową dotyczącą e-usług	245
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problemy wyceny własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych	264

Summaries

Melania Bąk , Intangible assets in accounting policy of an enterprise.....	21
Olga Budzińska , Appraisal and valuation of research and development works according to Polish and international accounting standards	31
Halina Buk , Creation of brand value in the process of commercial companies' merger	41
Jolanta Chluska , Intangible assets in Polish and Russian accounting.....	50
Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska , Calculation of goodwill in terms of Polish and international regulations of accountancy – analysis of accepted solutions.....	61
Przemysław Czajor , Greenhouse gases emission rights in the light of domestic and international accounting regulations	71
Beata Dratwińska-Kania , Costs of developmental works – the bookkeeping and financial reporting depiction	81
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , Know-how as an asset.....	96
Maciej Frenzel , Recognition of internally generated intangible resources in value of other assets – questionable issues	109
Łukasz Furman , Trademark in the light of balance sheet law and tax law ...	118
Małgorzata Kamieniecka , Property rights from certificates of origins from renewable energy — investments, intangible assets or goods for sale?	132
Joanna Koczar , Russian balance law and recognition, measurement and valuation of intangible assets.....	147
Dorota Anna Mikulska , Right of perpetual use of land in books of accounts – regulations of Polish balance sheet law	156
Alicja Mazur , Fair value measurement of intangible assets acquired in the merger of economic entities.....	165
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Valuation and presentation of trademarks in financial statements	175

Aleksandra Łakomiak , Measurement of technological intangible assets.....	188
Adrian Ryba , Measurement and recording of intangible fixed assets in accordance with International Accounting Standards	198
Kazimierz Sawicki , Essence and scope of intangible assets according to regulations concerning bookkeeping and taxes, and international standards IAS/IFRS	208
Edward Wiszniowski , Dilemmas regarding the perception of intangible assets	225
Marzena Wrona , Costs of research and development works in the light of Polish balance sheet law, IAS/IFRS and tax law — comparative analysis	235
Joanna Zuchewicz , Negative value of a company in Polish and international regulations	244
Katarzyna Żuk , Accounting for investments in the web site for e-services ..	263
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problems of valuation of intellectual property as a component of intangible assets	277

Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska

Uniwersytet Szczeciński, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

ROZLICZANIE WARTOŚCI FIRMY W ŚWIELE POLSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH REGULACJI RACHUNKOWOŚCI – ANALIZA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ*

Streszczenie: W dobie globalizacji wzrasta znaczenie wartości niematerialnych i prawnych w tworzeniu wartości przedsiębiorstwa. Szczególnie ważne staje się umiejętne zarządzanie specyficznym składnikiem majątku, jakim jest nabyta wartość firmy. Jednym z istotnych elementów zarządzania wartością firmy jest przyjęcie odpowiedniego sposobu jej rozliczania. W artykule dokonano analizy i oceny dwóch odmiennych sposobów rozliczania nabytej wartości firmy, podając argumenty „za” i „przeciw”. Wykorzystano w tym celu metodę analizy SWOT. W rezultacie zaproponowano zindywidualizowane podejście do procesu szacowania poziomu zużycia wartości firmy, co ma służyć generowaniu przez system rachunkowości finansowej użytecznych informacji ekonomicznych.

Słowa kluczowe: wartość firmy, rozliczanie wartości firmy, metoda analizy SWOT.

1. Wstęp

Wartość firmy¹ niewątpliwie należy do najtrudniejszych i najbardziej kontrowersyjnych kategorii prawa bilansowego. Jest to jednocześnie kategoria niezwykle ciekawa i ważna z punktu widzenia kreowania wiernego wizerunku przedsiębiorstwa, budowania jego wartości i generowania w sprawozdaniu finansowym użytecznej informacji ekonomicznej. Wielu autorów utożsamia obecnie wartość firmy z możliwością generowania ponadprzeciętnych zysków przez daną jednostkę gospodarczą. Wydaje się więc, że umiejętne zarządzanie specyficznym składnikiem majątku, jakim jest nabyta wartość firmy, jest ważne chociażby ze względu na fakt adekwatnego odzwierciedlenia sytuacji majątkowej i finansowej jednostki gospodarczej w sprawozdaniu finansowym. Kluczową rolę odgrywa tu (oprócz wstępnej wyceny) przyjęcie odpowiedniego sposobu rozliczania tego składnika majątku. Należy pod-

* Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2010–2013 jako projekt badawczy nr NN 113 005839 realizowany przez Wyższą Szkołę Bankową w Poznaniu.

¹ Rozważania prowadzone w niniejszym artykule dotyczą wyłącznie nabytej dodatniej wartości firmy (*goodwill*) wykazywanej w jednostkowym sprawozdaniu finansowym.

kreślić, że do tej pory nie wypracowano jednoznacznego, uniwersalnego stanowiska w tej kwestii². Obecnie polskie i międzynarodowe regulacje rachunkowości znacznie różnią się przyjętymi sposobami rozliczania wartości firmy w kolejnych latach funkcjonowania jednostki. Dlatego też celem artykułu jest analiza przyjętych odmiennych sposobów rozliczania wartości firmy z wykorzystaniem metody analizy SWOT.

2. Istota wartości firmy

Nabyta wartość firmy odzwierciedla dodatnią różnicę między ceną zapłaconą przez nabywającego za kupowaną jednostkę gospodarczą a wartością godziwą przejętych aktywów pomniejszoną o zobowiązania. Odpowiada więc ona zapłacie dokonanej przez kupującego w zamian za oczekiwane przyszłe korzyści ekonomiczne związane z wykorzystaniem zasobów (materialnych i niematerialnych) nabywanej jednostki gospodarczej. Z rachunkowego punktu widzenia wartość firmy jest ujawniana w księgach rachunkowych nabywcy przedsiębiorstwa, podlega rozliczaniu w kolejnych latach funkcjonowania jednostki i jest uznawana do celów zewnętrznej sprawozdawczości. Ma cechy wartości komercyjnej, nie jest samodzielnym aktywem, takim jak gotówka czy zapasy materiałów, nie może istnieć bez przedsiębiorstwa, można ją kupić jedynie z całym majątkiem danego przedsiębiorstwa³.

Problematyka istnienia nabytej wartości firmy pojawia się więc zawsze wtedy, gdy na rynku dochodzi do obrotu specyficznym towarem, jakim jest przedsiębiorstwo. Trzeba zwrócić uwagę, że aktywność ekonomiczna przedsiębiorstwa obecnie skupia się głównie na zarządzaniu wartościami niematerialnymi⁴. Rzeczowe składniki majątku nie są już podstawowym i wystarczającym elementem do osiągnięcia powodzenia w działalności gospodarczej. Wartość firmy, składająca się z wielu elementów niematerialnych, jest często czynnikiem, który determinuje podjęcie decyzji o działaniach inwestycyjnych. Inwestorzy przez wykup udziałów przedsiębiorstwa przejmowanego inwestują głównie w takie składniki, jak: przedsiębiorczość, umiejętności zarządu, prestiż przedsiębiorstwa na rynku, dobre kontakty z klientami itp. Cena w transakcjach kupna-sprzedaży przedsiębiorstw stanowi w wielu przypadkach wielokrotność majątku nabywanej jednostki gospodarczej, co potwierdza fakt

² E.A. Hendriksen i M.F. van Breda piszą: „Kontrowersje w rachunkowości są oznaką jej żywotności. Zgoda w każdej sprawie byłaby oznaką jej obumierania. Krótko mówiąc, spory dotyczące tego, co powinno być ujawniane i jakiej formie, będą się toczyć zawsze. Dzięki nim rachunkowość jest żywym, fascynującym przedmiotem” [Hendriksen, van Breda 2002]. Wydaje się, że przytoczone sformułowanie można odnieść bezpośrednio do wartości firmy, co potwierdza celowość podjęcia rozważań na temat tej kategorii ekonomicznej.

³ Szerzej na temat cech charakterystycznych i czynników kształtujących wartość firmy patrz: [Cieciora 2007, 2009].

⁴ Wartość firmy zarówno w polskim prawie bilansowym, jak i w międzynarodowych regulacjach rachunkowości jest zaliczana do wartości niematerialnych i prawnych.

istnienia kategorii, której nie da się wyizolować i sprzedać oddzielnie [Fałowska-Kupis, Izdebska 2004].

3. Sposoby rozliczania wartości firmy

Trzeba jednoznacznie podkreślić, że przyjęty sposób rozliczania wartości firmy determinuje sposób wykazywania tego składnika majątku w sprawozdaniu finansowym. Analizując historię rachunkowości, można znaleźć różne podejścia do rozliczania i wykazywania wartości firmy. Obecnie, jak zauważono, dopuszczalne są dwa odmienne rozwiązania – pierwsze jest oparte na koszcie historycznym i stosowane przez polskie prawo bilansowe, drugie, wykorzystujące parametr wyceny, jakim jest wartość godziwa, jest zalecane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

Zgodnie z regulacjami polskiego prawa bilansowego⁵ nabyta wartość firmy podlega rozliczaniu w czasie w ciężar wyniku finansowego w drodze systematycznych odpisów amortyzacyjnych. Przyjęty okres odpisywania w koszty nabytej wartości firmy nie powinien przekraczać pięciu lat. Amortyzowanie rozpoczyna się od miesiąca, w którym wartość firmy została uznana za składnik aktywów. W uzasadnionych przypadkach kierownik jednostki może wydłużyć okres odpisów amortyzacyjnych do 20 lat, a przyczyny takiego stanu rzeczy powinny być podane w informacji dodatkowej. Przypisaną ustawowo metodą amortyzacji wartości firmy jest metoda odpisów liniowych. Koszty, które powstają w ten sposób, są zaliczane w rachunku zysków i strat do pozostałych kosztów operacyjnych. W ustawie o rachunkowości przyjęto więc założenie, że wartość firmy stanowi składnik majątku o ograniczonym czasie ekonomicznej użyteczności, który nie może być dłuższy niż 20 lat. W wyniku stosowania takiego podejścia wartość firmy jest wykazywana w sprawozdaniu finansowym według wartości netto przez wyznaczony okres ekonomicznej użyteczności aż do całkowitego umorzenia.

Zgodnie z regulacjami międzynarodowymi [*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości...* 2007] wartość firmy jest wprowadzana do sprawozdania finansowego jako składnik wartości niematerialnych i prawnych o nieograniczonym czasie ekonomicznej użyteczności. Oznacza to zakaz amortyzowania wartości firmy na rzecz szacowania jej poziomu w każdym roku funkcjonowania jednostki lub części jej, w razie zaistnienia określonych przesłanek⁶. W związku z tym zmniejszenie

⁵ Zasady rozliczania wartości firmy są zawarte w art. 44b ust.10 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

⁶ Szacowanie poziomu wartości firmy polega na porównaniu wartości bilansowej i wartości odzyskiwalnej tego składnika majątku. Jeżeli wartość odzyskiwalna wartości firmy jest wyższa od jej wartości bilansowej, nie dochodzi do stwierdzenia niżki poziomu wartości firmy. W przeciwnym wypadku nadwyżka wartości bilansowej nad oszacowaną wartość odzyskiwalną stanowi podstawę do księgowania kosztów i zredukowania poziomu wykazywanej w sprawozdaniu finansowym nabytej wartości firmy.

wartości bilansowej tego składnika majątku pojawi się tylko w tych latach obrotowych, w których na podstawie odpowiednich testów została oszacowana niższa wartość. Przy założeniu, że z okresu na okres testy nie wykażą spadku wartości firmy, będzie ona ujmowana w sprawozdaniu finansowym w sposób permanentny na niezmiennym poziomie. Należy zauważyć, że w Stanach Zjednoczonych Ameryki zakaz amortyzowania wartości firmy zaczął obowiązywać już od 1 stycznia 2002 r. Amerykańska Rada ds. Standardów Rachunkowości Finansowej ogłosiła wówczas i przyjęła do stosowania nowe zasady rozliczania wartości firmy, rezygnując z amortyzacji na rzecz corocznie przeprowadzanych analiz i ocen tego składnika majątku. Wynika z tego, że najbardziej rozwinięta gospodarka świata jest prekursorem stosowania nowych rozwiązań w zakresie rachunkowości wartości firmy.

4. Analiza SWOT sposobów rozliczania wartości firmy

Analiza SWOT⁷ jest klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej. W naukach ekonomicznych jest najczęściej stosowana do analizy wewnętrznego i zewnętrznego środowiska danej organizacji (np. przedsiębiorstwa), analizy danego projektu, rozwiązania biznesowego itp. Można ją zaimplementować praktycznie do oceny każdego problemu wymagającego szczegółowej identyfikacji, ponieważ pozwala na wszechstronną ocenę badanego zagadnienia, wskazując jego najważniejsze silne i słabe strony oraz możliwości i zagrożenia⁸.

W niniejszych rozważaniach analiza SWOT została wykorzystana do wnioskowania na temat dwóch analizowanych sposobów rozliczania wartości firmy (amortyzacji i corocznego testowania). Jej głównym zadaniem jest więc identyfikacja mocnych i słabych stron obu sposobów rozliczania wartości firmy, a także określenie ich możliwości i zagrożeń w kontekście kreowania wizerunku przedsiębiorstwa zgodnie z naczelną zasadą rachunkowości.

Analiza SWOT omawianych sposobów rozliczania wartości firmy została opracowana według następującego schematu:

1) określenie mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń obu sposobów rozliczania wartości firmy na podstawie analizy rozwiązań zalecanych w tym zakresie przez polskie prawo bilansowe i regulacje międzynarodowe,

2) zbudowanie macierzy wzajemnych powiązań między mocnymi stronami i szansami oraz słabymi stronami i zagrożeniami, mającymi udzielić odpowiedzi na pytania:

- Czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać daną szansę?
- Czy dana szansa wzmacnia daną silną stronę?

⁷Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów: *Strengths* – mocne strony, *Weaknesses* – słabe strony, *Opportunities* – możliwości, szanse, *Threats* – zagrożenia.

⁸W literaturze analiza SWOT jest najczęściej opisywana jako metoda kompleksowej oceny przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia inwestycyjnego [*Słownik ekonomiczny przedsiębiorcy* 2004].

- Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?
 - Czy dane zagrożenie uwypukla daną słabość?
- 3) sformułowanie wniosków.

Przeprowadzona analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń amortyzacji wartości firmy została ujęta w formie tabelarycznej (tab. 1).

Tabela 1. Analiza SWOT amortyzacji wartości firmy

Oznaczenie	Mocne strony	Oznaczenie	Słabe strony
Mo1 Mo2	Procedura ustalania odpisów amortyzacyjnych jest prosta i niskonakładowa. Amortyzacja wartości firmy jest rozwiązaniem ogólnie znanym	Sł1 Sł2 Sł3 Sł4 Sł5	Wyznaczenie rzeczywistego czasu ekonomicznego życia wartości firmy (okres amortyzacji) jest bardzo trudne i obarczone dużą dozą subiektywizmu. Wyznaczenie odpowiedniego (adekwatnego) sposobu rozliczania wartości firmy jest zadaniem wysoce arbitralnym. Amortyzacja wartości firmy reprezentuje standardowe, mechaniczne podejście do specyficznego i niestandardowego składnika majątku. Amortyzacja wartości firmy zakłada całkowite „zużycie” tego składnika majątku w ściśle określonym czasie – jest to niezgodne z jego istotą. Efektem amortyzacji wartości firmy jest „zniknięcie” tego składnika majątku ze sprawozdania finansowego
Oznaczenie	Szanse – możliwości	Oznaczenie	Zagrożenia
Sz1 Sz2	Przy niskim udziale wartości firmy w majątku jednostki gospodarczej amortyzacja tego składnika majątku pozwala zachować naczelną zasadę rachunkowości. Amortyzacja wartości firmy daje możliwość przewidzenia wpływu rozliczania tego składnika majątku na wynik finansowy jednostki gospodarczej	Za1 Za2 Za3 Za4	Możliwość zniekształcenia sytuacji finansowej i wyniku finansowego, szczególnie wtedy, gdy wartość firmy stanowi duży udział w majątku jednostki gospodarczej. Możliwość naruszenia zasady „True and fair view” Przyzwyczajenia służb finansowo-księgowych do schematycznych rozwiązań. Amortyzacja wartości firmy jest niezgodna z międzynarodowymi regulacjami rachunkowości

Mo1...n – mocne strony analizowanego sposobu rozliczania wartości firmy; Sł1...n – słabe strony analizowanego sposobu rozliczania wartości firmy; Sz1...n – szanse (możliwości) wynikające z przyjęcia analizowanego sposobu rozliczania wartości firmy; Za1...n – zagrożenia związane ze stosowaniem analizowanego sposobu rozliczania wartości firmy.

Źródło: opracowanie własne.

Relacje między określonymi wyżej cechami amortyzowania wartości firmy obrazują macierze wzajemnych powiązań (tab. 2, 3).

Tabela 2. Macierz wzajemnych powiązań między mocnymi stronami i możliwościami amortyzacji wartości firmy

Szanse	Sz1	Sz2	Razem
Mocne strony			
Mo1	1	1	2
Mo2	1	1	2
Razem	2	2	

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Macierz wzajemnych powiązań między słabymi stronami i zagrożeniami amortyzacji wartości firmy

Zagrożenia	Za1	Za2	Za3	Za4	Razem
Słabe strony					
Sł1	2	2	0	1	5
Sł2	2	2	0	1	5
Sł3	1	1	1	2	5
Sł4	1	1	0	1	3
Sł5	2	2	0	1	5
Razem	8	8	1	6	

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń amortyzacji wartości firmy, a także ich wzajemnych zależności prowadzi do sformułowania wniosków w tym zakresie. Niewątpliwie istnieje trudność w wyznaczeniu mocnych stron i szans dla tego sposobu rozliczania wartości firmy. Z analizy macierzy wzajemnych zależności między mocnymi stronami i szansami wynika również, że określone mocne strony amortyzacji wartości firmy i szanse przypisane temu sposobowi rozliczania wartości firmy mają na siebie słabe oddziaływanie. Wydaje się, że możliwości wykorzystania amortyzacji do rozliczania wartości firmy można upatrywać jedynie przy założeniu, że nabyta wartość firmy stanowi znikomą część w całym majątku jednostki gospodarczej. Wpływ zastosowanych odpisów amortyzacyjnych na sytuację finansową i wynik finansowy przedsiębiorstwa będzie wówczas na tyle znikomą, że nie spowoduje naruszenia naczelnej zasady rachunkowości, przy jednoczesnej prostocie i niskonakładowości. Mocną stroną amortyzowania wartości firmy jest z pewnością łatwość i powszechność stosowania tego rozwiązania w praktyce gospodarczej.

Tabela 4. Analiza SWOT testowania poziomu wartości firmy

Oznaczenie	Mocne strony	Oznaczenie	Słabe strony
Mo1 Mo2 Mo3 Mo4 Mo5 Mo6	<p>Reprezentuje indywidualne podejście do rozliczania specyficznego składnika majątku, jakim jest wartość firmy.</p> <p>Pozwala na adekwatne przedstawienie sytuacji finansowej i wyniku finansowego jednostki gospodarczej.</p> <p>Odzwierciedla realne zmiany wartości firmy.</p> <p>Ułatwia zarządzanie wartością firmy.</p> <p>Umożliwia podkreślenie istoty i znaczenia wartości firmy w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa.</p> <p>Wzmacnia efekt synergii (odpowiednia alokacja wartości firmy)</p>	S11 S12 S13 S14	<p>Procedura testowania poziomu utraty wartości firmy jest trudna i pracochłonna.</p> <p>Konieczność wydzielenia ośrodków generujących środki pieniężne – brak konkretnych wytycznych.</p> <p>Konieczność alokacji wartości firmy do wyznaczonych ośrodków generujących środki pieniężne – brak konkretnych wytycznych.</p> <p>Brak możliwości odwracania stwierdzonej w danym okresie sprawozdawczym utraty poziomu wartości firmy</p>
Oznaczenie	Szanse – możliwości	Oznaczenie	Zagrożenia
Sz1 Sz2 Sz3 Sz4	<p>Daje możliwość permanentnego wykazywania wartości firmy w sprawozdaniu finansowym.</p> <p>Daje możliwość generowania użytecznych informacji w sprawozdaniu finansowym.</p> <p>Informacje związane z monitorowaniem i testowaniem poziomu wartości firmy mogą być wykorzystane na wewnętrzne potrzeby zarządzania jednostką gospodarczą.</p> <p>Powoduje konieczność podnoszenia kwalifikacji służb finansowo-księgowych, co może się przekładać na wzrost wartości przedsiębiorstwa</p>	Za1 Za2 Za3 Za4	<p>Nieustanna ewolucja przepisów międzynarodowej rachunkowości.</p> <p>Nieelastyczność procedury testowania poziomu wartości firmy (gospodarka każdego kraju implementującego międzynarodowe rozwiązania wymaga indywidualnego podejścia do konkretnych rozwiązań).</p> <p>Niechęć służb finansowo-księgowych do przyjęcia innego rozwiązania niż stosowane dotychczas.</p> <p>Może utrudniać planowanie wyniku finansowego w przyszłych okresach</p>

Objaśnienia: jak w tab. 1.

Źródło: opracowanie własne.

Zupełnie inaczej w analizowanym sposobie rozliczania wartości firmy wygląda macierz wzajemnych powiązań między słabymi stronami i zagrożeniami. Można tu zauważyć silną wzajemną więź między określonymi słabymi stronami amortyzowania wartości firmy i wyznaczonymi w tym zakresie zagrożeniami. Możliwość zniekształcenia sytuacji finansowej i wyniku finansowego jednostki gospodarczej oraz naruszenia naczelnej zasady rachunkowości jest w dużej mierze powiązana z subiektywizmem wyznaczania zarówno czasu ekonomicznego życia wartości firmy, jak i adekwatnego sposobu amortyzacji. Prawie wszystkie (cztery z pięciu) wyznaczone słabe strony amortyzacji wartości firmy są mocno powiązane z zagrożeniami.

Wydaje się słuszne przyjęcie stwierdzenia, że amortyzacja wartości firmy nie jest najlepszym sposobem do rozliczania tak specyficznego składnika majątku, jakim jest nabyta wartość firmy.

Analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń drugiego sposobu rozliczania wartości firmy, jakim jest poddawanie tego składnika majątku corocznym testom mającym oszacować jego poziom, przedstawiono w tab. 4.

Relacje między określonymi wyżej cechami procedury testowania wartości firmy obrazują macierze wzajemnych powiązań (tab. 5, 6).

Tabela 5. Macierz wzajemnych powiązań między mocnymi stronami i możliwościami corocznego testowania poziomu wartości firmy

Szanse	Sz1	Sz2	Sz3	Sz4	Razem
Mocne strony					
Mo1	2	2	1	1	6
Mo2	1	2	2	0	5
Mo3	2	2	1	0	5
Mo4	0	1	2	0	3
Mo5	1	1	1	1	4
Mo6	0	1	1	0	2
Razem	6	9	9	2	

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Macierz wzajemnych powiązań między słabymi stronami i zagrożeniami corocznego testowania poziomu wartości firmy

Zagrożenia	Za1	Za2	Za3	Za4	Razem
Słabe strony					
Sł1	2	1	2	1	6
Sł2	1	2	2	0	5
Sł3	1	2	2	0	4
Sł4	0	2	1	1	4
Razem	4	7	7	2	

0 – brak oddziaływania, 1 – słabe oddziaływanie, 2 – silne oddziaływanie.

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza pozwoliła określić najistotniejsze mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozliczania wartości firmy przez coroczne testy. Z macierzy wzajemnych zależności wynika, że do mocnych stron przyjęcia przez jednostki gospodarcze takiego rozwiązania należy zaliczyć to, że reprezentuje ono indywidualne podejście do rozliczania specyficznego składnika majątku, jakim jest wartość firmy.

Okazuje się, że jest to ściśle powiązane z możliwością permanentnego wykazywania wartości firmy w sprawozdaniu finansowym i daje możliwość generowania w sprawozdaniu finansowym użytecznych informacji, co jest zgodne z potrzebami różnych grup odbiorców. Kolejnymi mocnymi stronami omawianego sposobu rozliczania wartości firmy są odzwierciedlenie realnych zmian poziomu tego składnika majątku oraz pozytywny wpływ na adekwatne przedstawienie sytuacji finansowej i wyniku finansowego danej jednostki gospodarczej. Należy również zauważyć, że jedną z najważniejszych szans związanych z corocznym szacowaniem poziomu wartości firmy jest możliwość wykorzystania informacji pozyskanych w procesie szacowania poziomu utraty wartości firmy na wewnętrzne potrzeby zarządzania daną jednostką gospodarczą.

Analiza powiązań słabych stron i zagrożeń rozliczania wartości firmy przez testowanie prowadzi do wniosków, że słabych stron należy upatrywać przede wszystkim w dużym stopniu skomplikowania procedury szacowania poziomu utraty wartości firmy przy jednoczesnym braku konkretnych wytycznych dotyczących poszczególnych elementów tej procedury (konieczność wydzielenia ośrodków generujących środki pieniężne i konieczność alokacji do nich nabytej wartości firmy). Słabym ogniwem jest także brak możliwości odwracania stwierdzonej w danym okresie sprawozdawczym niżki poziomu wartości firmy. Zagrożenia, które potęgują słabe strony analizowanego sposobu rozliczania wartości firmy to nieelastyczność procedury i niechęć służb finansowo-księgowych do przyjęcia innego rozwiązania niż stosowane dotychczas.

Przeprowadzona identyfikacja mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń sposobów rozliczania wartości firmy w ramach analizy SWOT, prowadzi do następujących wniosków.

1. Amortyzacja wartości firmy:

- a) nie odzwierciedla rzeczywistego zużycia tego składnika majątku,
- b) może naruszać naczelną zasadę rachunkowości „True and fair view”,
- c) może zniekształcać sytuację finansową i wynik finansowy jednostki gospodarczej,
- d) może stanowić przedmiot manipulacji wyniku finansowego,
- e) jest niezgodna z rozwiązaniami przyjętymi zarówno w MSR, jak i US GAAP,
- f) jest prosta w stosowaniu i niskonakładowa,
- g) polskie jednostki gospodarcze mają duże doświadczenie w zakresie amortyzacji wartości firmy,
- h) przy niskim udziale wartości firmy w majątku jednostki nie narusza naczelnej zasady rachunkowości.

2. Testowanie wartości firmy:

- a) odzwierciedla realne zmiany poziomu wartości firmy,
- b) nie narusza naczelnej zasady rachunkowości i nie zniekształca sytuacji finansowej i wyniku finansowego jednostki gospodarczej,

- c) pozwala na indywidualne podejście do zarządzania składnikiem majątku, jakim jest wartość firmy,
- d) umożliwia generowanie użytecznych informacji w sprawozdaniu finansowym,
- e) jest procesem nowym, skomplikowanym i pracochłonnym.

5. Zakończenie

Przeprowadzona analiza SWOT nasuwa dwie główne konkluzje. Po pierwsze – przyjmując, że podstawowym celem systemu rachunkowości finansowej jest generowanie użytecznych informacji, można stwierdzić, że zarówno amortyzowanie wartości firmy, jak i coroczne testowanie jej poziomu nie zawsze dają pewność osiągnięcia pożądanego stanu⁹. Po drugie, nabyta wartość firmy, będąca ze swej natury składnikiem majątku niejednorodnym, niejednoznacznym i zmieniającym się wraz ze zmianą środowiska, które je tworzy, wręcz wymaga specyficznego podejścia w kwestii ujmowania, rozliczania i wykazywania jej w sprawozdaniu finansowym.

Nie ulega wątpliwości, że proces ujmowania i rozliczania wartości firmy jest trudnym i kontrowersyjnym obszarem rachunkowości. Wydaje się, że przyjęcie rozwiązania zalecanego przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wymaga dostosowywania ogólnie sformułowanych rozwiązań rachunkowych do konkretnych potrzeb i zależności, oczywiście przy zachowaniu wszelkich wymogów i celów stawianych rachunkowości. Jednocześnie procesy globalizacyjne, standaryzacja i unifikacja zasad rachunkowości na skalę światową wymuszają dostosowywanie krajowych regulacji do rozwiązań ogólnie akceptowanych na świecie.

Być może dobrym rozwiązaniem byłoby pozostawienie jednostkom gospodarczym możliwości wyboru sposobu rozliczania wartości firmy (indywidualizacja podejścia), a co za tym idzie, sposobu wykazywania w sprawozdaniu finansowym informacji ekonomicznej. Zezwala na to zasada wiernego i rzetelnego obrazu jednostki gospodarczej, która powinna być przestrzegana i wspierana przez założenia polityki bilansowej. Aby mogło być to zrealizowane, służby finansowo-księgowe i kadry zarządzające muszą mieć świadomość, jak również chęć i umiejętności szukania wśród alternatywnych rozwiązań takich, które będą optymalne dla danej jednostki gospodarczej.

⁹ Stosowanie równomiernych odpisów amortyzacyjnych nie uwzględnia bowiem istoty i specyfiki tego składnika majątku, w związku z tym trudno uznać je za adekwatne w przypadku tej kategorii ekonomicznej. Z kolei coroczne testowanie daje, co prawda, większe możliwości odzwierciedlenia rzeczywistego zużycia wartości firmy, ale jest obciążone ryzykiem subiektywizmu dokonywania szacunków. Ponadto istnieje niebezpieczeństwo, że koszty dokonywania corocznych szacunków mogą wyższe niż zakładane korzyści.

Literatura

- Cieciura M., *Charakterystyka czynników kształtujących wartość firmy*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Zeszyty Naukowe US nr 464, Prace Katedry Rachunkowości, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
- Cieciura M., *Ewolucja podejścia do wartości firmy w polskim prawie bilansowym*, [w:] B. Filipiak (red.), *Instrumenty i kierunki stymulowania rozwoju przedsiębiorstw i instytucji*, Zeszyty Naukowe US nr 532, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- Fałowska-Kupis M., Izdebska M., *Wartość firmy w ujęciu podatkowym i bilansowym*, „Przegląd Podatkowy” 2004, nr 12.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Słownik ekonomiczny przedsiębiorcy*, Z. Dowgiałło (red.), Wydawnictwo Znicz, Szczecin 2004.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009 nr 152, poz. 1223 z późn. zm.

CALCULATION OF GOODWILL IN TERMS OF POLISH AND INTERNATIONAL REGULATIONS OF ACCOUNTANCY – ANALYSIS OF ACCEPTED SOLUTIONS

Summary: In the era of globalization the significance of intangible fixed assets increases in creating company value. Skillful management of obtained goodwill, which is the specific company asset constituent, becomes particularly important. One of the crucial elements of managing the goodwill is applying an appropriate way of its calculation. In the article, the authors have analyzed and rated two different ways of goodwill calculation, providing their advantages and disadvantages. For this purpose SWOT analysis has been used. In consequence, an individual attitude to the process of calculating the level of goodwill usage has been suggested. It should generate a certain amount of useful economic information by means of the system of financial accountancy.